

פקקחים צעירים

גן לאומי

מבצר
יחיעם

ילדים שלום

היי, אני ארצי

אני שובב, אני כמוכם צעיר, אני יעל, ואני אוהב לטייל ברחבי ישראל.
הייתי גם בקיסריה, במערת הנטיפים, במצדה, באפולוניה ובמערות בית גוברין.
במדבר, בחורש, בחוף ובים.
בכולם אני נהנה ושומר עליהם גם!

רוצים להצטרף אליי? ולשמור על הסביבה? רוצים? מצוין? אז בואו נטייל באהבה.
קחו החוברת, קחו גם עט וביחד אל גן לאומי מבצר יחיעם נצא כעת.

בדרך תלמדו איך מטיילים נכון וגם נהנים,
ותצטרפו אלינו כ"פקחים צעירים".

אז קדימה, הרימו רגליים וקרניים, קחו עט והורים.
יוצאים לדרך לפתור חידות ומסתורים.
וכשתסיימו את כל המשימות
תוכלו להתייצב לטקס, שהוא יום חג,
לקבל התעודה וגם את התג.

שלכם באהבה וחיבוק

ארצי

מפת המתחם

על ראש כיפה גבוהה ותלולה השולטת על מרחבי הגליל המערבי, הקימה קבוצת צלבנים גרמנים,
את המבצר הקרוי כיום יחיעם. מאז (מחצית הראשונה של המאה ה-13) נכבש המבצר ונהרס על ידי שליטים
שונים. כיום, מכוסים שרידי המבצר הצלבני, בשרידים מרשימים של מבצר מהתקופה העות'מנית,
אז כונה המבצר בשם ג'דין. בואו הצטרפו אליי לסיור מרתק בין שרידי המבצר.
תוכלו להיעזר במפה המצורפת. בכל נקודה המסומנת במפה, מחכה לכם משימה או משימות.

- 1 שער המבצר
- 2 מגדל התצפית הצלבני
- 3 תצפית
- 4 קיר אולם העמודים
- 5 אולם העמודים
- 6 בית המרחץ
- 7 המסגד
- 8 תעלות הקשר
- 9 המגדל העות'מני

המשיכו לשער המבצר 1

משימה 1: שער המבצר

מוכנים למשימה הראשונה?

רגע לפני שתיכנסו בשער המבצר, מדדו על השביל קו ישר באורך של 20 צעדים. זהו פחות או יותר המרחק מפתח שער המבצר ועד הרחבה הפנימית שאליה הוא מוביל. כמה מהר תצליחו לעבור את המרחק המסומן?

היכון, הכן – צא!

חזרו על אותה פעולה, אך הפעם עשו זאת מפתח השער ועד לרחבה הפנימית. גלו לי, האם הזמן שלקח לכם לעבור את שני המסלולים, היה זהה?

מסלול השער - - - - - שניות.

מסלול קו ישר - - - - - שניות.

התוכלו לנחש מדוע?

סמנו לפורצים את הדרך המהירה ביותר שדרכה יוכלו להיכנס למבצר. חפשו במבוך את הדרך בעלת מספר הפניות הקטן ביותר.

השער בנוי בצורה שמחייבת את הנכנסים בו לפנות. כל פנייה מאטה את קצב התנועה. שערים כאלה תוכננו על מנת להגן על יושבי המבצר. שבירת רצף תנועת הפריצה של האויבים, אפשרה למגנים להכות בהם.

מהשער פנו ימין, דרך מדרגות, אל מגדל התצפית הצלבני 2

משימה 2: מגדל התצפית הצלבני

קדימה, טפסו במעלה מדרגות המגדל.

(אמנם לא תמצאו כאן מעלית, אך לפחות אינכם נושאים על גופכם שריון כבד).

תוכלו לנוח בחדר הקטן במרכז המגדל. האם אתם מבחינים בקירות העבים והאבנים הגדולות והמסותתות המאפיינות את הבנייה הצלבנית? נסו לדמיין... איך נראו הצלבנים שחיו פה במבצר? אילו כלי נשק נשאו על גופם ומה לבשו?

הלבישו את האביר שלכם.

הקיפו בעיגול את הפרטים שתבחרו.

בבית תוכלו לגזור ולהדביק.

הידעתם?

לכל מסדר היו בגדים אופייניים. אבירי המסדר הטבטוני שחיו במבצר יחיעם לבשו בגדים שחורים וגלימות לבנות.

המשיכו לטפס אל גג המגדל עד למרפסת תצפית מרהיבה 3

משימה 3: תצפית תקופתית

זה הזמן לנשום עמוק וליהנות מנופם הקסום של מרחבי הגליל המערבי. אתם בוודאי מתארים לעצמכם מדוע בחרו מקימי המבצר להקימו בנקודה זו. ממרפסת התצפית התשובה ברורה: יתרון הגובה, השליטה על מישור החוף ועל הדרך הראשית המחברת בין דמשק לצור, המפנה הדרומי התלול היורד לנחל יחיעם, כל אלה העניקו למבצר הגנה ושליטה על סביבתו. המגדל אמנם נבנה בתקופה הצלבנית, אך שימש את יושבי המבצר כמגדל תצפית בתקופותיו השונות.

התצליחו לגלות מי ראה מה?
חברו בין הדמות המשקיפה לתצפית המתוארת.

מטוס מתקרב,
מגיעה אספקה
מהאוויר. תפסו
מחסה מפני
חבילות הצידוד
הנזרקות.

פלאחים (חקלאים)
מכל רחבי הגליל
מגיעים לקבל
הלוואות כספיות
לרכישת זרעים.

היכוננו היכוננו! ביקורת פתע!
שיירה של אצילים מהמסדר
הטבטוני מגיעה ממרכז
ההנהגה **בעכו**.

יונת דואר ממערב,
נראה כי מחזירה
מסר מחברינו
שב**נהריה**.

פתחו השער -
סוחרים מנמל **חיפה**
מובילים שיירות של
חמורים עמוסים
בסחורות, כחלק מהמס
השנתי לשליט הגליל.

משואות נדלקות במבצר
מעיליא (שטו דה רוא)
ממזרח.
מסר ברור: כוח צבאי
מוסלמי עושה
דרכו לעבר המבצר.

עשן עולה מכיוון הכפר
הערבי **כברי** שבצפון,
חשד שיירה של אספקה
וחיילים הותקפה בידי
כנופיית ערבים.

סכנה מדרום. גדודי
צבאו של ביברס,
הסולטן הממלוכי,
מתקדמים לעבר
המצודה, סופנו קרב!

ראשי השבטים הבדואים
של הגליל מגיעים לאולם
קבלת הפנים, למעמד
חתימה על הצהרת שמירת
ביטחון הדרכים.

משימה 5: אולם העמודים

אולם העמודים הגדול שמתחת למרפסת התצפית נבנה בתקופתו של ד'אהר אל-עומר, שליט הגליל במאה ה-18 ושימש כנראה לטקסים וקבלות פנים.

בואו ונעורר את האולם הרחב לחיים.

הביטו בציורים המתארים את הווי החיים

והשימושים המגוונים באולם העמודים בתקופה

העות'מנית. בכל ציור מסתתרת דמות שאינה

שייכת לתקופה. התצליחו לזהותה?

האם אתם מבחינים גם בי, ארצי?

מה היה שימוש האולם בתקופה העות'מנית יכולים אנו רק לשער, אך ידוע לנו בוודאות כי בתקופת קום המדינה שימש האולם למגורי ראשוני המתיישבים של קיבוץ יחיעם, שעלה על הקרקע בשנת 1946.

משימה 6: בית המרחץ

לפניכם בית מרחץ מהתקופה העות'מנית.

סמנו נכון או לא נכון ליד כל אמרה.

א קירות בית המרחץ היו מטויחים, בכדי למנוע חלחול המים.

ב בית המרחץ היה תחת כיפת השמיים והתמלא ממי גשמים.

ג את המים חיממו בעזרת תנור.

ד את המים הובילו בכדים או בתעלות מבור המים הקרוב.

ה בבית המרחץ היה חדר אדים ממש כמו סאונה.

ו בית המרחץ שימש בית מרחץ ציבורי לכל יושבי המבצר.

ז המים בבית המרחץ היו תמיד קרים.

חברו את האותיות (מספר הסעיף) של כל משפט "נכון"

וקבלו מילה הקשורה גם היא למבצרים.

המשיכו דרך מדרגות עץ לבית המרחץ **6**

נכון לא נכון

המשיכו למסגד **7**

משימה 8: תעלות הקשר ועמדות ההגנה

הפעם אין צורך להפליג לתקופות רחוקות. תעלות הקשר שלפניכם שימשו את מתיישבי קיבוץ יחיעם הנצורים והמותקפים במלחמת השחרור. את הקשר עם יישובי הסביבה נאלצו לקיים באמצעות יוני דואר ואיתות באמצעים שונים.

אות	קוד	אות	קוד
א	. -	ל	. - - -
ב	- - - -	מ	- -
ג	- - -	נ	- .
ד	- - -	ס	- - - -
ה	- - - -	ע	. - - - -
ו	.	פ	. - - -
ז	- - - - -	צ	. - - -
ח		ק	- - - - -
ט	. . -	ר	. - .
י	. .	ש	. . .
כ	- . -	ת	-

נסו לפענח את קטע המידע המוצפן במורס

בראשית / / - - - - / - - / - - / / / - -
 / / - - / - - / - - / / /
 ב-27 במרס 1948 הותקפה שיירה של / / - - / - - / /
 ציוד ואספקה שעשתה / / / לעזרת חברי הקיבוץ.
 בהתקפה זו / / / 47 לוחמים.
 הקיבוץ עמד בגבורה בכל התקפות האויב
 עד ש / / / הגליל המערבי באמצע מאי 1948.

משימה 7: המסגד

הגעתם לחדר ששימש מסגד. בכל מצודה עות'מנית היה מבנה ששימש מסגד, כפי שהייתה כנסייה בכל מבצר צלבני. בקיר הדרומי תוכלו להבחין בגומחה (המחראב), המצביעה למאמין על כיוון התפילה - דרומה למכה.

מצאו בתפוזרת שלפניכם מילים הקשורות למסגד ולאסלאם

ק	ת	ד	מ	ח	ו	מ	צ	ב	א
ו	ז	ק	ט	ע	י	א	ת	נ	ד
ר	ס	י	ש	י	ש	ם	ו	י	ח
א	ב	ר	ע	כ	ח	ר	נ	ח	ז
ן	ה	ב	א	ר	ח	מ	מ	י	ר
ש	נ	א	ד	ג	ל	ק	כ	ג	ח
ד	מ	ט	ש	ד	ו	ש	ה	ש	מ
נ	י	ז	א	ו	מ	ז	ה	ל	נ
ג	צ	ו	ו	ג	ו	ס	ב	כ	ב
כ	ת	ל	ט	ר	נ	י	מ	ה	ר

- מחראב
- מכה - העיר הקדושה ביותר לאסלאם.
- יום שישי - יום הקדוש למוסלמים.
- מינֶרֶט - כיפה וצריח.
- מנבר - דוכן הדרשות.
- מואזין - קורא למאמינים לתפילה.
- קוראן - הספר הקודש של דת האסלאם.
- מוחמד - מייסד דת האסלאם.

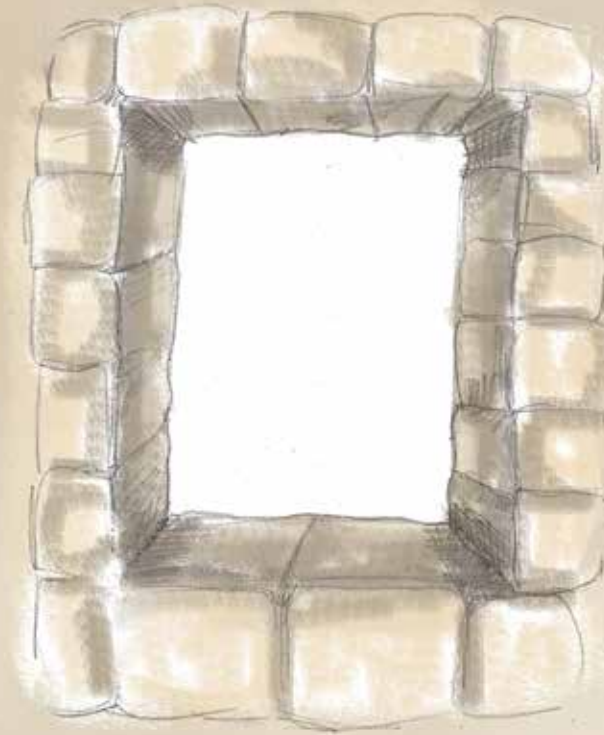
נהוג באסלאם להיטהר לפני התפילה. לשם כך ימצאו בדרך כלל בקרבת המסגדים מזרקות או בתי מרחץ.

משימה 9: ציירו בדף את הנוף הנשקף

המגדל העות'מני, ניצב כמעט בשלמותו, ובוודאי שימש גם את מגיני קיבוץ יחיעם במלחמת השחרור. שמונה חרכי ירי מצויים בקירו של המגדל. הביטו בצורת החרכים.

בחרו אחד מחרכי הירי והביטו דרכו. תוכלו לצייר את הנוף שנשקף דרך חרך הירי. מע' ניין אם גם בעיני לוחמי המבצר נשקף נוף דומה.

משימה 10: שנ"ה טובה: פקחים למען הסביבה

היי חברה! רגע לפני שאתם מסיימים את הסיור, יש משהו חשוב שאני רוצה שתדעו. כאשר תפגשו את הסמל הזה ברחבי ישראל, דעו שהגעתם למקום מיוחד שצריך לשמור עליו. כדי שתזכרו איך צריך להתנהג, המצאתי את כללי שנ"ה טובה:

ש - שביל. למען ביטחונכם, ועל מנת שלא לפגוע בעתיקות, יש ללכת אך ורק בשבילים המסומנים.

נ - ניקיון. שמרו על הניקיון - הלכלוך אינו נעים לאנשים וגם פוגע בבעלי החיים.

ה - הסתכלו. אל תפגעו בחי, בצומח ובעתיקות שסביבכם, כדי שגם מבקרים אחרים יוכלו ליהנות מהם.

עכשיו, כשתכף תהיו בעצמכם פקחים צעירים - עליכם לשים לב ולשמור היטב על הסביבה.

גן לאומי מבצר יחיעם

התחייבות הפקחים הצעירים

אני, פקח/ית צעיר/ה בישראל, אמשך לבוא לטבע, להכיר ולטייל. אספר לילדים אחרים, לקרובים ולשכנים על מה שלמדתי ועל פקחים צעירים.

אני מתחייב/ת לשמור בכל האתרים על בעלי החיים, הדומם, העצים, הפרחים, להתנהג בשמורות ובגנים בצורה נאותה ולדאוג שהסביבה תהיה נקייה. לכבד את הטבע ואת כל אוצרותיו בכל מקום ובכל מצב.

על החתום -----

תאריך -----
ניתן באתר -----
שם הפקח -----
חתימת הפקח -----

פקחים צעירים ברחבי הארץ

1. שמורת טבע תל-דן
2. שמורת הטבע נחל חרמון (בניאס)
3. גן לאומי מבצר נמרוד
4. שמורת טבע משושים
5. שמורת טבע גמלא
6. שמורת טבע מ'רסה
7. גן לאומי כורזים
8. שמורת טבע נחל עמוד
9. גן לאומי מבצר יחיעם
10. גן לאומי ושמורת טבע ארבל
11. שמורת טבע נחל מערות
12. גן לאומי בית שערים
13. שמורת טבע חוף דור הבונים
14. גן לאומי כוכב הירדן
15. גן לאומי קיסריה
16. גן לאומי אפולוניה
17. גן לאומי ירקון
18. גן לאומי עין חמד
19. שמורת טבע נחל פרת
20. שמורת טבע עיינות צוקים
21. פארק הרודיון
22. גן לאומי אשקלון
23. גן לאומי בית גוברין
24. שמורת טבע עין גדי
25. גן לאומי עבדת
26. שמורת טבע חי-בר יטבתה
27. שמורת טבע חוף האלמוגים

להתראות
בגנים הלאומיים
ובשמורת הטבע!

תכנית "פקחים צעירים" החלה לפעול בשנת 2008 ביזמת קרן דואליס להשקעות חברתיות (ע"ר) ובשיתוף עם רשות הטבע והגנים. התכנית מעודדת ילדים ובני משפחותיהם לאהבת הטבע וערכי המורשת ושמירה עליהם בדרך חווייתית ומהנה.

כתיבה: חני המאירי
עיצוב ואיור: סטודיו הגר ארט.